

Аналітична довідка
за результатами дослідження
«Стан упровадження інклюзивної освіти у ЗНЗ м. Києва»
(демоверсія)

На виконання наказу Департаменту освіти і науки, молоді та спорту Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 04.03.2013 р. № 185 «Про організацію та проведення моніторингового дослідження «Стан упровадження інклюзивної освіти у ЗНЗ м. Києва» 21 березня 2013 р. в інклюзивних загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва було досліджено їхній досвід у галузі запровадження інклюзивної освіти.

Тема дослідження

Стан упровадження інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва.

Об'єкт дослідження – система інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва.

Предмет дослідження – умови організації інклюзивної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку (далі – діти з ОНР) у загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва.

Мета дослідження

Дослідити умови організації інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах столиці.

Організація і методика дослідження

Організаційно дослідження ґрунтується на опитуванні керівників ЗНЗ, класних керівників інклюзивних класів, асистентів учителів інклюзивних класів, а також батьків, діти яких мають психофізичні особливості та навчаються в інклюзивних класах.

Методично дослідження побудоване на основі анкетного опитування, методу напівформалізованого інтерв'ю, телефонного опитування.

Загальна характеристика складу учасників дослідження

Дослідженням були охоплені сім державних загальноосвітніх навчальних закладів у чотирьох районах м. Києва, які офіційно впроваджують і використовують модель інклюзивної освіти в організації навчально-виховного процесу свого закладу. У моніторинговому дослідженні «Стан упровадження інклюзивної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах м. Києва» загалом узяли участь 226 респондентів. Кількісний розподіл учасників дослідження наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Район	Назва ЗНЗ	Особливості психофізичного розвитку	Керівники ЗНЗ	Класні керівники інклюзивних класів	Асистенти вчителів інклюзивних класів	Батьки дітей з ОНР
Голосіївський	НВК «Барвінок»	переважно емоційно-вольові порушення; мовленнєві, опорно-рухові, інтелектуальні порушення	1	3	-	4
Дарницький	СЗШ №289	переважно мовленнєві порушення; емоційно-вольові, зорові, опорно-рухові порушення	1	5	4	19
Дніпровський	СЗШ №141	порушення опорно-рухового апарату, мовленнєві, слухові	1	2	-	3
	СЗШ №184	переважно мовленнєві порушення; емоційно-вольові, слухові, опорно-рухові порушення	1	6	-	17
Оболонський	СЗШ №168	всі види порушень; переважно порушення опорно-рухового апарату	1	13	13	81
	СЗШ №231	всі види порушень; переважно мовленнєві, емоційно-вольові порушення	1	5	5	12
	СЗШ №233	переважно порушення слуху; зорові, мовленнєві, опорно-рухові порушення	1	4	4	19
Усього			7	38	26	155

Більшість учнів, які навчаються в інклюзивних ЗНЗ – це діти з порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату (таблиця 2).

Таблиця 2

**Розподіл респондентів за відповідями на запитання:
«Які особливості психофізичного розвитку мають діти, що навчаються в
інклюзивному класі?»**

Види нозологій	Класні керівники	Асистенти вчителів	Батьки дітей з ОІР
	%		
Порушення слуху	26,3	42,3	17,4
Порушення зору	7,9	30,8	10,3
Порушення інтелекту	13,2	19,2	0,6
Порушення мовлення	68,4	65,4	45,2
Порушення опорно-рухового апарату	39,5	53,8	43,2
Емоційно-вольові порушення	36,8	38,5	11,6
Комплексні порушення психофізичного розвитку	0,0	23,1	1,3

У середніх загальноосвітніх закладах, які брали участь у дослідженні, понад 70% становлять класи з наповнюваністю до 20 учнів; майже 29% – класи, у яких навчаються більше 20 дітей.

Вік більшості класних керівників (39,5%) й асистентів учителів (38,5%) – 30-39 років. Серед асистентів учителів третина – молоді спеціалісти до 25 років.

Висновки за результатами дослідження

Дослідження стану упровадження інклюзивної освіти в ЗНЗ м. Києва проведено відповідно до програми. Поставлені цілі і завдання виконані повністю.

За результатами дослідження можна зробити висновки, що загалом у інклюзивних ЗНЗ створені необхідні умови для дітей з особливостями психофізичного розвитку. Про це свідчать відповіді більшості класних керівників, асистентів учителів і батьків, які мають дітей ОПР. При цьому деякі класні керівники, які безпосередньо працюють з такими дітьми, відмічають, що умови створені лише частково.

Під час дослідження педагогічними працівниками були виокремлені чинники, які ускладнюють процес інклюзії дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній навчальний заклад, а саме:

- нестача навчально-методичних матеріалів;
- брак спеціальних меблів і засобів для учнів з ОПР;
- непристосованість навчальних приміщень до потреб учнів;
- недосконалість вчасного діагностування порушень у дітей.

Батьки дітей з ОПР відмітили такі чинники:

- проблеми архітектурно-побутової доступності навчальних приміщень;
- відсутність спеціальних меблів і засобів для дітей з ОПР;
- брак навчально-методичних матеріалів.

Для усіх керівників інклюзивних навчальних закладів найважливішим є питання кадрового забезпечення навчально-виховного процесу.

Під час дослідження були визначені потреби педагогічних працівників у спеціальних знаннях і навичках, які необхідні їм для роботи з особливими дітьми. Класні керівники відчують необхідність у:

- знаннях із спеціальної педагогіки та психології;

- навичках надання підтримки та попередження конфліктів, які виникають у процесі включення дитини з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір.

Більшість асистентів учителів потребує:

- спеціальних знань про методи навчання дітей з ОНР;
- додаткових медичних знань.

Близько 80% класних керівників та асистентів учителів потребують цільових підготовчих курсів для отримання інформації про особливості навчання та виховання дітей з ОНР.

Основним принципом формування інклюзивних класів є диференціація дітей з ОНР за інтелектуальним показником. У більшості таких класів навчаються діти з різними порушеннями, але із збереженим інтелектом.

Однією з важливих умов входження дітей з ОНР у навчально-виховний процес інклюзивного навчального закладу є їх підготовленість до навчання. Більшість педагогічних працівників і батьків учнів відмітили, що діти тією чи іншою мірою були підготовлені до навчання в інклюзивних класах. Їх підготовкою займалися переважно батьки та фахівці у спеціальних навчальних закладах.

Найбільш затребуваними фахівцями в інклюзивних навчальних закладах, за відповідями директорів, є дефектологи, які працюють у навчально-реабілітаційних центрах. З існуванням і функціями таких центрів ознайомена більшість респондентів. Як показало опитування, функціонування закладів подібного типу на сьогодні є необхідним.

Організаційною складовою інклюзивного середовища є взаємодія учасників навчально-виховного процесу. Учителі, асистенти учителів і батьки дітей з ОНР спілкуються між собою в основному індивідуально, на батьківських зборах і позакласних заходах. Така форма взаємодії, як участь батьків у складанні індивідуальних планів, поки що не розповсюджена в інклюзивних ЗНЗ м.Києва.

Інформування батьків про систему інклюзивної освіти в ЗНЗ частіше за все відбувається у традиційних формах: на батьківських зборах і через розміщення матеріалів на шкільних інформаційних дошках.

Адаптація дітей з ОПР до умов інклюзивного навчального закладу значною мірою залежить від мікроклімату в колективі. Відповіді педагогічних працівників свідчать, що однолітки здебільшого готові допомагати дітям даної категорії. Разом з тим, учнів з особливостями психофізичного розвитку інколи ображають однокласники й учні інших класів. Отже, класним керівникам та асистентам учителів у своїх класах важливо створювати комфортний психологічний клімат та всіляко сприяти формуванню дружніх стосунків між дітьми.

Рекомендації за результатами дослідження

Результати дослідження дають можливість сформулювати рекомендації для Департаменту освіти і науки, молоді та спорту, районних управлінь освіти, адміністрації та педагогічних працівників інклюзивних ЗНЗ.

1. Департаменту освіти і науки, молоді та спорту, районним управлінням освіти заохочувати загальноосвітні навчальні заклади до ширшого впровадження інклюзивної освіти. Розглянути можливість уведення в штатний розпис посад спеціалістів, які працюють з дітьми із особливостями психофізичного розвитку. Заохочувати адміністрації ЗНЗ створювати інклюзивні класи відповідно до потреб місцевих громад.

2. Департаменту освіти і науки, молоді та спорту, районним управлінням освіти звернути увагу на забезпечення навчально-методичними матеріалами, матеріально-технічним оснащенням інклюзивних ЗНЗ, зокрема спеціальними меблями і засобами для учнів з ОНР.

3. Адміністрації інклюзивних загальноосвітніх навчальних закладів удосконалювати умови організації інклюзивного простору, працювати над створенням необхідного навчально-методичного забезпечення щодо впровадження інклюзивної освіти.

4. Районним управлінням освіти розглянути можливість забезпечення навчально-корекційною комп'ютерною програмою «Живий звук» інклюзивні ЗНЗ, які її потребують.

5. Районним управлінням освіти, адміністрації інклюзивних ЗНЗ організувати цільові підготовчі курси, семінари, тренінги, зустрічі з науковцями, відвідування інклюзивних ЗНЗ з метою обміну досвідом між закладами для систематичного підвищення рівня знань і навичок педагогічних працівників, які працюють з дітьми із особливими освітніми потребами.

6. Адміністрації інклюзивних ЗНЗ розглянути й обговорити дану аналітичну довідку на педагогічних радах з метою поліпшення умов

організації включення дітей з ОНР у загальноосвітній простір закладів освіти.

7. Адміністрації інклюзивних ЗНЗ, класним керівникам, асистентам учителя своєчасно забезпечувати батьків дітей з ОНР різноманітними джерелами доступу до інформації про інклюзивну освіту, використовуючи й інтернет-простір (сайт школи, інтернет-блог); організувати просвітницьку роботу з тими батьками, які не ознайомлені з роботою навчально-реабілітаційних центрів; залучати батьків до складання індивідуальних навчальних планів учнів з ОНР.

8. Класним керівникам та асистентам учителів сприяти формуванню толерантного ставлення однокласників та учнів інших класів до дітей з ОНР та підвищувати загальну культуру спілкування.